रामायण अरण्यकाण्ड

Der vollständige Text des Rāmāyaṇa kann von der Seite http://www.hindunet.org/ramayana/valmiki.htm aus gefunden werden. Die Version beruht auf dem ursprünglichen E-Text von Prof. Muneo Tokunaga von der Universität Kyoto, der die kritische Edition des Rāmāyaṇa zusammen mit seinen Schülern für alle nicht-kommerziellen Zwecke frei zugänglich gemacht hat.

४०

तस्मिन्नेव ततः काले वैदेही शुभलोचना ।। २७ ।।

कुसुमापचये व्यग्रा पादपानत्यवर्तत ।

कर्णिकारानशोकांश्च चूतांश्च मदिरेक्षणा ।। २८ ।।

कुसुमान्यपचिन्वन्ती चचार रुचिरानना ।

अनर्हारण्यवासस्य सा तं रत्नमयं मृगम् ।

मुक्तामणिविचित्राङ्गं ददर्श परमाङ्गना ।। २९ ।।

तं वै रुचिरदन्तोष्ठं रूप्यधातुतनूरुहम् ।

विस्मयोत्फुल्लनयना सस्नेहं समुदैक्षत ।। ३० ।।

स च तां रामदयितां पश्यन्मायामयो मृगः ।

विचचार ततस्तत्र दीपयन्निव तद्वनम् ।। ३१ ।।

अदृष्टपूर्वं दृष्ट्वा तं नानारत्नमयं मृगम् ।

विस्मयं परमं सीता जगाम जनकात्मजा ।। ३२ ।।

४१

सा तं सम्प्रेक्ष्य सुश्रोणी कुसुमानि विचिन्वती ।

हेमराजतवर्णाभ्यां पार्श्वाभ्यामुपशोभितम् ।। १ ।।

प्रहृष्टा चानवद्याङ्गी मृष्टहाटकवर्णिनी ।

भर्तारमपि चाक्रन्दल्लक्ष्मणं चैव सायुधम् ।। २ ।।

तयाहुतौ नरव्याघ्रौ वैदह्या रामलक्ष्मणौ ।
वीक्षमाणौ तु तं देशं तदा ददृशतुर्मृगम् ।। ३ ।।
शङ्कमानस्तु तं दृष्ट्वा लक्ष्मणो राममब्रवीत् ।
तमेवैनमहं मन्ये मारीचं राक्षसं मृगम् ।। ४ ।।
चरन्तो मृगयां हृष्टाः पापेनोपाधिना वने ।
अनेन निहता राम राजानः कामरूपिणा ।। ५ ।।
अस्य मायाविदो मायामृगरूपमिदं कृतम् ।
भानुमत्पुरुषव्याघ्र गन्धर्वपुरसंनिभम् ।। ६ ।।
मृगो ह्येवंविधो रत्नविचित्रो नास्ति राघव ।
जगत्यां जगतीनाथ मायैषा हि न संशयः ।। ७ ।।
एवं ब्रुवाणं काकुत्स्थं प्रतिवार्य शुचिस्मिता ।
उवाच सीता संहृष्टा छद्मना हृतचेतना ।। ८ ।।
आर्यपुत्राभिरामोऽसौ मृगो हरति मे मनः ।
आनयैनं महाबाहो क्रीडार्थं नो भविष्यति ।। ९ ।।
इहाश्रमपदेऽस्माकं बहवः पुण्यदर्शनाः ।
मृगाश्चरन्ति सहिताश्चमराः सृमरास्तथा ।। १० ।।
ऋक्षाः पृषतसङ्घाश्च वानराः किंनरास्तथा ।
विचरन्ति महाबाहो रूपश्रेष्ठा महाबलाः ।। ११ ।।
न चास्य सदृशो राजन्दृष्टपूर्वो मृगः पुरा ।
तेजसा क्षमया दीप्त्या यथायं मृगसत्तमः ।। १२ ।।
नानावर्णविचित्राङ्गो रत्नबिन्दुसमाचितः ।

द्योतयन्वनमव्यग्रं शोभते शशिसंनिभः ।। १३ ।।
अहो रूपमहो लक्ष्मीः स्वरसम्पच्च शोभना ।
मृगोऽद्भुतो विचित्रोऽसौ हृदयं हरतीव मे ।। १४ ।।
यदि ग्रहणमभ्येति जीवन्नेव मृगस्तव ।
आश्चर्यभूतं भवति विस्मयं जनयिष्यति ।। १५ ।।
समाप्तवनवासानां राज्यस्थानां च नः पुनः ।
अन्तःपुरविभूषार्थो मृग एष भविष्यति ।। १६ ।।
भरतस्यार्यपुत्रस्य श्वश्रूणां मम च प्रभो ।
मृगरूपमिदं दिव्यं विस्मयं जनयिष्यति ।। १७ ।।
जीवन्न यदि तेऽभ्येति ग्रहणं मृगसत्तमः ।
अजिनं नरशार्दूल रुचिरं मे भविष्यति ।। १८ ।।
निहतस्यास्य सत्त्वस्य जाम्बूनदमयत्वचि ।
शष्पबृस्यां विनीतायामिच्छाम्यहमुपासितुम् ।। १९ ।।
कामवृत्तमिदं रौद्रं स्त्रीणामसदृशं मतम् ।
वपुषा त्वस्य सत्त्वस्य विस्मयो जनितो मम ।। २० ।।
तेन काञ्चनरोम्णा तु मणिप्रवरशृङ्गिणा ।
तरुणादित्यवर्णेन नक्षत्रपथवर्चसा ।
बभूव राघवस्यापि मनो विस्मयमागतम् ।। २१ ।।
एवं सीतावचः श्रुत्वा दृष्ट्वा च मृगमद्भुतम् ।
उवाच राघवो हृष्टो भ्रातरं लक्ष्मणं वचः ।। २२ ।।
पश्य लक्ष्मण वैदेह्याः स्पृहां मृगगतामिमाम् ।

रूपश्रेष्ठतया ह्येष मृगोऽद्य न भविष्यति ।। २३ ।।

न वने नन्दनेशे न चैत्ररथसंश्रये ।

कुतः पृथिव्यां सौमित्रे योऽस्य कश्चित्समो मृगः ।। २४ ।।

प्रतिलोमानुलोमाश्च रुचिरा रोमराजयः ।

शोभन्ते मृगमाश्रित्य चित्राः कनकबिन्दुभिः ।। २५ ।।

पश्यास्य जृम्भमाणस्य दीप्तामग्निशिखोपमाम् ।

जिह्वां मुखान्निःसरन्तीं मेघादिव शतह्रदाम् ।। २६ ।।

मसारगल्वर्कमुखः शङ्खमुक्तानिभोदरः ।

कस्य नामानिरूप्योऽसौ न मनो लोभयेन्मृगः ।। २७ ।।

कस्य रूपमिदं दृष्ट्वा जाम्बूनदमयप्रभम् ।

नानारत्नमयं दिव्यं न मनो विस्मयं व्रजेत् ।। २८ ।।

मांसहेतोरपि मृगान्विहारार्थं च धन्विनः ।

घ्नन्ति लक्ष्मण राजानो मृगयायां महावने ।। २९ ।।

धनानि व्यवसायेन विचीयन्ते महावने ।

धातवो विविधाश्चापि मणिरत्नसुवर्णिनः ।। ३० ।।

तत्सारमखिलं नृणां धनं निचयवर्धनम् ।

मनसा चिन्तितं सर्वं यथा शुक्रस्य लक्ष्मण ।। ३१ ।।

अर्थी येनार्थकृत्येन संव्रजत्यविचारयन् ।

तमर्थमर्थशास्त्रज्ञाः प्राहुरर्थ्याश्च लक्ष्मण ।। ३२ ।।

एतस्य मृगरत्नस्य परार्ध्ये काञ्चनत्वचि ।

उपवेक्ष्यति वैदेही मया सह सुमध्यमा ।। ३३ ।।

न कादली न प्रियकी न प्रवेणी न चाविकी ।
भवेदेतस्य सदृशी स्पर्शनेनेति मे मतिः ।। ३४ ।।
एष चैव मृगः श्रीमान्यश्च दिव्यो नभश्चरः ।
उभावेतौ मृगौ दिव्यौ तारामृगमहीमृगौ ।। ३५ ।।
यदि वायं तथा यन्मां भवेद्वदसि लक्ष्मण ।
मायैषा राक्षसस्येति कर्तव्योऽस्य वधो मया ।। ३६ ।।
एतेन हि नृशंसेन मारीचेनाकृतात्मना ।
वने विचरता पूर्वं हिंसिता मुनिपुङ्गवाः ।। ३७ ।।
उत्थाय बहवो येन मृगयायां जनाधिपाः ।
निहताः परमेष्वासास्तस्माद्वध्यस्त्वयं मृगः ।। ३८ ।।
पुरस्तादिह वातापिः परिभूय तपस्विनः ।
उदरस्थो द्विजान्हन्ति स्वगर्भोऽश्वतरीमिव ।। ३९ ।।
स कदाचिच्चिराल्लोके आससाद महामुनिम् ।
अगस्त्यं तेजसा युक्तं भक्ष्यस्तस्य बभूव ह ।। ४० ।।
समुत्थाने च तद्रूपं कर्तुकामं समीक्ष्य तम् ।
उत्स्मयित्वा तु भगवान्वातापिमिदमब्रवीत् ।। ४१ ।।
त्वयाविगण्य वातापे परिभूताश्च तेजसा ।
जीवलोके द्विजश्रेष्ठास्तस्मादसि जरां गतः ।। ४२ ।।
एवं तन्न भवेद्रक्षो वातापिरिव लक्ष्मण ।
मद्विधं योऽतिमन्येत धर्मनित्यं जितेन्द्रियम् ।। ४३ ।।
भवेद्धतोऽयं वातापिरगस्त्येनेव मा गतः ।

इह त्वं भव संनद्धो यन्त्रितो रक्ष मैथिलीम् ।। ४४ ।।

अस्यामायत्तमस्माकं यत्कृत्यं रघुनन्दन ।

अहमेनं वधिष्यामि ग्रहीष्याम्यथ वा मृगम् ।। ४५ ।।

यावद्गच्छामि सौमित्रे मृगमानयितुं द्रुतम् ।

पश्य लक्ष्मण वैदेहीं मृगत्वचि गतस्पृहाम् ।। ४६ ।।

त्वचा प्रधानया ह्येष मृगोऽद्य न भविष्यति ।

अप्रमत्तेन ते भाव्यमाश्रमस्थेन सीतया ।। ४७ ।।

यावत्पृषतमेकेन सायकेन निहन्म्यहम् ।

हत्वैतच्चर्म आदाय शीघ्रमेष्यामि लक्ष्मण ।। ४८ ।।

प्रदक्षिणेनातिबलेन पक्षिणा

जटायुषा बुद्धिमता च लक्ष्मण ।

भवाप्रमत्तः प्रतिगृह्य मैथिलीं

प्रतिक्षणं सर्वत एव शङ्कितः ।। ४९ ।।

४२

तथा तु तं समादिश्य भ्रातरं रघुनन्दनः ।

बबन्धासिं महातेजा जाम्बूनदमयत्सरुम् ।। १ ।।

ततस्त्रिविणतं चापमादायात्मविभूषणम् ।

आबध्य च कलापौ द्वौ जगामोदग्रविक्रमः ।। २ ।।

तं वञ्चयानो राजेन्द्रमापतन्तं निरीक्ष्य वै ।

बभूवान्तर्हितस्त्रासात्पुनः सन्दर्शनेऽभवत् ।। ३ ।।

बद्धासिर्धनुरादाय प्रदुद्राव यतो मृगः ।

तं स पश्यति रूपेण द्योतमानमिवाग्रतः ।। ४ ।।

अवेक्ष्यावेक्ष्य धावन्तं धनुष्पाणिर्महावने ।

अतिवृत्तमिषोः पाताल्लोभयानं कदाचन ।। ५ ।।

शङ्कितं तु समुद्भ्रान्तमुत्पतन्तमिवाम्बरे ।

दृश्यमानमदृश्यं च वनोद्देशेषु केषुचित् ।। ६ ।।

छिन्नाभ्रैरिव संवीतं शारदं चन्द्रमण्डलम् ।

मुहूर्तादेव ददृशे मुहुर्दूरात्प्रकाशते ।। ७ ।।

दर्शनादर्शनेनैव सोऽपाकर्षत राघवम् ।

आसीत्क्रुद्धस्तु काकुत्स्थो विवशस्तेन मोहितः ।। ८ ।।

अथावतस्थे सुश्रान्तश्छायामाश्रित्य शाद्वले ।

मृगैः परिवृतो वन्यैरदूरात्प्रत्यदृश्यत ।। ९ ।।

दृष्ट्वा रामो महातेजास्तं हन्तुं कृतनिश्चयः ।

सन्धाय सुदृढे चापे विकृष्य बलवद्बली ।। १० ।।

तमेव मृगमुद्दिश्य ज्वलन्तमिव पन्नगम् ।

मुमोच ज्वलितं दीप्तमस्त्रं ब्रह्मविनिर्मितम् ।। ११ ।।

स भृशं मृगरूपस्य विनिर्भिद्य शरोत्तमः ।

मारीचस्यैव हृदयं विभेदाशनिसंनिभः ।। १२ ।।

तालमात्रमथोत्पत्य न्यपतत्स शरातुरः ।

व्यनदद्भैरवं नादं धरण्यामल्पजीवितः ।

म्रियमाणस्तु मारीचो जहौ तां कृत्रिमां तनुम् ।। १३ ।।

सम्प्राप्तकालमाज्ञाय चकार च ततः स्वरम् ।

सदृशं राघवस्यैव हा सीते लक्ष्मणेति च ।।१४।।
तेन मर्मणि निर्विद्धः शरेणानुपमेन हि ।
मृगरूपं तु तत्त्यक्त्वा राक्षसं रूपमात्मनः ।
चक्रे स सुमहाकायो मारीचो जीवितं त्यजन् ।।१५।।
ततो विचित्रकेयूरः सर्वाभरणभूषितः ।
हेममाली महादंष्ट्रो राक्षसोऽभूच्छराहतः ।।१६।।
तं दृष्ट्वा पतितं भूमौ राक्षसं घोरदर्शनम् ।
जगाम मनसा सीतां लक्ष्मणस्य वचः स्मरन् ।।१७।।
हा सीते लक्ष्मणेत्येवमाक्रुश्य तु महास्वरम् ।
ममार राक्षसः सोऽयं श्रुत्वा सीता कथं भवेत् ।।१८।।
लक्ष्मणश्च महाबाहुः कामवस्थां गमिष्यति ।
इति संचिन्त्य धर्मात्मा रामो हृष्टतनूरुहः ।।१९।।
तत्र रामं भयं तीव्रमाविवेश विषादजम् ।
राक्षसं मृगरूपं तं हत्वा श्रुत्वा च तत्स्वरम् ।।२०।।
निहत्य पृषतं चान्यं मांसमादाय राघवः ।
त्वरमाणो जनस्थानं ससाराभिमुखस्तदा ।।२१।।

४३

आर्तस्वरं तु तं भर्तुर्विज्ञाय सदृशं वने ।
उवाच लक्ष्मणं सीता गच्छ जानीहि राघवम् ।।१।।
न हि मे जीवितं स्थाने हृदयं वावतिष्ठते ।
क्रोशतः परमार्तस्य श्रुतः शब्दो मया भृशम् ।।२।।

आक्रन्दमानं तु वने भ्रातरं त्रातुमर्हसि ।
तं क्षिप्रमभिधाव त्वं भ्रातरं शरणैषिणम् ।। ३ ।।
रक्षसां वशमापन्नं सिंहानामिव गोवृषम् ।
न जगाम तथोक्तस्तु भ्रातुराज्ञाय शासनम् ।। ४ ।।
तमुवाच ततस्तत्र कुपिता जनकात्मजा ।
सौमित्रे मित्ररूपेण भ्रातुस्त्वमसि शत्रुवत् ।। ५ ।।
यस्त्वमस्यामवस्थायां भ्रातरं नाभिपद्यसे ।
इच्छसि त्वं विनश्यन्तं रामं लक्ष्मण मत्कृते ।। ६ ।।
व्यसनं ते प्रियं मन्ये स्नेहो भ्रातरि नास्ति ते ।
तेन तिष्ठसि विस्रब्धस्तमपश्यन्महाद्युतिम् ।। ७ ।।
किं हि संशयमापन्ने तस्मिन्निह मया भवेत् ।
कर्तव्यमिह तिष्ठन्त्या यत्प्रधानस्त्वमागतः ।। ८ ।।
इति ब्रुवाणं वैदेहीं बाष्पशोकपरिप्लुताम् ।
अब्रवील्लक्ष्मणस्त्रस्तां सीतां मृगवधूम् इव ।। ९ ।।
देवि देवमनुष्येषु गन्धर्वेषु पतत्रिषु ।
राक्षसेषु पिशाचेषु किंनरेषु मृगेषु च ।। १० ।।
दानवेषु च घोरेषु न स विद्येत शोभने ।
यो रामं प्रतियुध्येत समरे वासवोपमम् ।। ११ ।।
अवध्यः समरे रामो नैवं त्वं वक्तुमर्हसि ।
न त्वामस्मिन्वने हातुमुत्सहे राघवं विना ।। १२ ।।
अनिवार्यं बलं तस्य बलैर्बलवतामपि ।

त्रिभिर्लोकैः समुद्युक्तैः सेश्वरैः सामरैरपि ।।१३।।

हृदयं निर्वृतं तेऽस्तु सन्तापस्त्यज्यतामयम् ।

आगमिष्यति ते भर्ता शीघ्रं हत्वा मृगोत्तमम् ।।१४।।

न स तस्य स्वरो व्यक्तं न कश्चिदपि दैवतः ।

गन्धर्वनगरप्रख्या माया सा तस्य रक्षसः ।।१५।।

न्यासभूतासि वैदेहि न्यस्ता मयि महात्मना ।

रामेण त्वं वरारोहे न त्वां त्यक्तुमिहोत्सहे ।।१६।।

कृतवैराश्च कल्याणि वयमेतैर्निशाचरैः ।

खरस्य निधने देवि जनस्थानवधं प्रति ।।१७।।

राक्षसा विविधा वाचो विसृजन्ति महावने ।

हिंसाविहारा वैदेहि न चिन्तयितुमर्हसि ।।१८।।

लक्ष्मणेनैवमुक्ता तु क्रुद्धा संरक्तलोचना ।

अब्रवीत्परुषं वाक्यं लक्ष्मणं सत्यवादिनम् ।।१९।।

अनार्य करुणारम्भ नृशंस कैलपांसन ।

अहं तव प्रियं मन्ये तेनैतानि प्रभाषसे ।।२०।।

नैतच्चित्रं सपत्नेषु पापं लक्ष्मण यद्भवेत् ।

त्वद्विधेषु नृशंसेषु नित्यं प्रच्छन्नचारिषु ।।२१।।

सुदुष्टस्त्वं वने राममेकमेकोऽनुगच्छसि ।

मम हेतोः प्रतिच्छन्नः प्रयुक्तो भरतेन वा ।।२२।।

कथमिन्दीवरश्यामं रामं पद्मनिभेक्षणम् ।

उपसंश्रित्य भर्तारं कामयेयं पृथग्जनम् ।।२३।।

समक्षं तव सौमित्रे प्राणांस्त्यक्ष्ये न संशयः ।

रामं विना क्षणमपि न हि जीवामि भूतले ।। २४ ।।

इत्युक्तः परुषं वाक्यं सीतया रोमहर्षणम् ।

अब्रवील्लक्ष्मणः सीतां प्राञ्जलिर्विजितेन्द्रियः ।। २५ ।।

उत्तरं नोत्सहे वक्तुं दैवतं भवती मम ।

वाक्यमप्रतिरूपं तु न चित्रं स्त्रीषु मैथिलि ।। २६ ।।

स्वभावस्त्वेष नारीणामेषु लोकेषु दृश्यते ।

विमुक्तधर्माश्चपलास्तीक्ष्णा भेदकराः स्त्रियः ।। २७ ।।

उपशृण्वन्तु मे सर्वे साक्षिभूता वनेचराः ।

न्यायवादी यथा वाक्यमुक्तोऽहं परुषं त्वया ।। २८ ।।

धिक्त्वामद्य प्रणश्य त्वं यन्मामेवं विशङ्कसे ।

स्त्रीत्वाद्दुष्टस्वभावेन गुरुवाक्ये व्यवस्थितम् ।। २९ ।।

गमिष्ये यत्र काकुत्स्थः स्वस्ति तेऽस्तु वरानने ।

रक्षन्तु त्वां विशालाक्षि समग्रा वनदेवताः ।। ३० ।।

निमित्तानि हि घोराणि यानि प्रादुर्भवन्ति मे ।

अपि त्वां सह रामेण पश्येयं पुनरागतः ।। ३१ ।।

लक्ष्मणेनैवमुक्ता तु रुदती जनकात्मजा ।

प्रत्युवाच ततो वाक्यं तीव्रं बाष्पपरिप्लुता ।। ३२ ।।

गोदावरीं प्रवेक्ष्यामि विना रामेण लक्ष्मण ।

आबन्धिष्येऽथवा त्यक्ष्ये विषमे देहमात्मनः ।। ३३ ।।

पिबामि वा विषं तीक्ष्णं प्रवेक्ष्यामि हुताशनम् ।

न त्वहं राघवादन्यं पदापि पुरुषं स्पृशे ।। ३४ ।।

इति लक्ष्मणमाक्रुश्य सीता दुःखसमन्विता ।

पाणिभ्यां रुदती दुःखादुदरं प्रजघान ह ।। ३५ ।।

तामार्तरूपां विमना रुदन्तीं

सौमित्रिरालोक्य विशालनेत्राम् ।

आश्वासयामास न चैव भर्तुस्

तं भ्रातरं किंचिदुवाच सीता ।। ३६ ।।

ततस्तु सीतामभिवाद्य लक्ष्मणः

कृताञ्जलिः किंचिदभिप्रणम्य ।

अवेक्षमाणो बहुशश्च मैथिलीं

जगाम रामस्य समीपमात्मवान् ।। ३७ ।।